

Jiří Vágner

Katedra Geografii Społecznej i Rozwoju Regionalnego
Wydział Przyrodniczy
Uniwersytet Karola w Pradze
Albertov 6,
128 43 Praha 2, Czechy
vagner@natur.cuni.cz

**ZRÓŻNICOWANIE REGIONALNE
„DRUGICH DOMÓW” W CZECHACH
W NAWIĄZANIU DO INNYCH
RODZAJÓW TURYSTYKI**

**REGIONAL DIFFERENTIATION OF
SECOND HOUSING IN THE CZECH
REPUBLIC AND ITS RELATION
TO OTHER FORMS OF TOURISM**

1. WSTĘP

W wąskim znaczeniu termin „drugie domy” to indywidualnie posiadane obiekty rekreacyjne, które są wykorzystywane w celach wypoczynkowych (chaty zbudowane z bali drewnianych, wiejskie domy przekształcone w domy letniskowe, domy letniskowe wzniesione z myślą o rekreacji, altany na działkach pracowniczych itp.). W szerszym ujęciu termin ten oznacza zróżnicowane zjawiska i procesy związane z korzystaniem z tych obiektów. W oficjalnej nomenklaturze do niedawna „drugie domy” oznaczały tylko obiekty będące indywidualnymi obiektami rekreacyjnymi, jednak obecnie pojęcie to obejmuje też różnorodne formy zachowań wypoczynkowych ludności (głównie miejskiej), związane z wyjazdami poza miejsce stałego zamieszkania. Tym samym pod terminem „drugie domy” należy rozumieć korzystanie z domów do wynajęcia, pobyty w gospodarstwach wiejskich oraz korzystanie z obiektów służących wypoczynkowi, które znajdują się w innych miastach. Wymienione obiekty mogą być własnością użytkownika lub też mogą być przez niego dzierżawione. Według spisu powszechnego z 1991 r., ok. 12% gospodarstw domowych w Czechach dysponowało „drugim domem”, przy czym w niektórych większych miastach (Praga, Pilzno, Czeskie Budziejowice) ich udział wynosił ponad 1/4. Ponieważ liczne badania naukowe wykazały, że wiele

1. INTRODUCTION

Second housing can be understood in a narrow sense as a complex of individual houses used for recreational activities (wooden summer ‘cottages’, holiday homes, allotment garden houses, cottages extracted or not out of residential housing fund). In a broader sense it is possible to consider a wider range of phenomena and processes associated with usage of such houses. Second housing, in the past often designated only the ownership of an individual private recreational house (OIR), would be understood at present in a much broader sense including great numbers of activities where the (mainly) urban population spends a part of its leisure time away from home. Also long-term usage of rooms-to-let, seasonal stays on farms, at recreational localities or even in other cities can be included where users own the house or use it for a longer time on the base of an agreement. In 1991 (Census) about 12 % of Czech households owned a second home, but in some big cities it was more than a quarter (Praha, Plzeň, České Budějovice). Despite the fact that much research shows that

osób regularnie spędza wolny czas w obiektach będących własnością rodziców, krewnych i znajomych, „drugie domy” należy uznać za znaczące pod względem rozmiarów zjawisko społeczne w Czechach. W latach osiemdziesiątych liczba miejsc noclegowych w „drugich domach” była większa niż w pozostałych obiektach turystycznych. Jednak w ówczesnych czasach (systemie totalitarnym) funkcja „drugich domów” nie ograniczała się jedynie do rekreacji.

Rozwój zjawiska „drugich domów” w Czechach w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi przejawiał się nie tylko w liczbie obiektów, ich gęstości i koncentracji, ale również w znacznym udziale posiadaczy „drugich domów” w ogólnej liczbie gospodarstw domowych. Niezwykła koncentracja „drugich domów” w niektórych regionach Czech (doliny Sazawy, Wełtawy i Berounki, obrzeża Brna) zmieniła w znaczącym stopniu krajobraz, podobnie jak to stało się w głównych regionach turystycznych Europy i świata. W wielu miejscach liczba „drugich domów” jest nawet kilkakrotnie większa niż liczba obiektów służących trwałemu zamieszkanianiu.

W połowie lat osiemdziesiątych Katedra Geografii Społecznej i Rozwoju Regionalnego Wydziału Przyrodniczego Uniwersytetu Karola w Pradze rozpoczęła wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim badania dotyczące zjawiska „drugich domów” w strefie podmiejskiej. Na podstawie tych badań w następnych latach powstało wiele opracowań naukowych (np. w Pradze ukończono na ten temat siedem prac magisterskich). Z kolei w latach 1997–1998 ze środków pochodzących z funduszu grantowego Uniwersytetu Karola sfinansowany został projekt badawczy zatytułowany „Zmiany, stan aktualny i perspektywy rozwoju »drugich domów« w Czechach”. Wyniki tych badań zostały opublikowane w książce pod redakcją I. BIČÍKA (2001), w której głównymi tematami są: związki zachodzące między „drugimi domami” a szerzej rozumianą turystyką, „drugie domy” jako symbol ustroju totalitarnego, zmiany i perspektywy rozwoju „drugich domów” w strefie podmiejskiej Pragi (BIČÍK 1996, 1998, 2001); baza danych na temat właścicieli „drugich domów”, typologia miejscowości letniskowych, wyniki badań kwestionariuszowych prowadzonych w strefie podmiejskiej Pragi (FIALOVÁ 1992, 2000a, b, c); rozwój zjawiska „drugich domów” w Czechach, „drugie domy” w rejonie Hostomic (VÁGNER 1995, 1999); problemy rejestracji „drugich domów” w spisach powszechnych (KUČERA 1992); kwestia korzystania z „drugich domów” itd.

many people take their recreation at the house of their parents, grandparents, relatives or friends, second housing can be considered a very significant phenomenon and specific feature of Czech society. In the 1980s bed capacity in second homes was higher than in other tourist accommodation facilities. But the function of second homes had not only been recreational in the totalitarian era.

It is evident that the spread of second homes in the 1970s and 1980s has meant that the Czech Republic ranks highly compared with other developed countries not only in the number of houses, their density and intensity of use, but also of the share of households which owned one. There is an enormous concentration of second homes in some Czech regions (parts of the Sázava, Vltava, Berounka Basins and the northern edge of Brno), which creates great pressure on the landscape comparable with that of important European and world tourist regions. The spread of second homes has resulted in their dominance over residential houses in many districts, and many times greater in some recreational regions.

In the mid-1980s the Department of Social Geography and Regional Development, of the Charles University, Prague co-operated with the University of Warsaw on a project “Second Housing in Metropolitan Hinterlands”. There were many studies associated with this project (e.g. seven master’s theses in Prague). Another project “The State, Development and Prospects for Second Housing in the Czech Republic” was backed by a Charles University Grant in 1997–1998. A special volume was published (Bičík, I. 2001) as a result of this project and included the following topics:

- relation between second housing and tourism,
- second housing as a significant feature in the totalitarian era,
- changes and prospects for second housing in the Prague hinterland (Bičík 1996, 1998, 2001),
- information bases on the owners of second homes,

Zmiany społeczno-ekonomiczne, jakie zaszły w latach dziewięćdziesiątych, pociągnęły za sobą zmianę czynników mających wpływ na rozwój „drugich domów”. Dlatego też należy wzbogacić wiedzę dotyczącą tego zjawiska nie tylko z przyczyn teoretyczno-badawczych (zmiany w funkcjach pełnionych przez „drugie domy”, przystosowanie się właścicieli do nowych warunków społeczno-ekonomicznych), ale również praktycznych (obróć „drugimi domami” na rynku obrotu nieruchomościami, ich miejsce w planach zagospodarowania przestrzennego, wpływ na środowisko przyrodnicze).

„Drugie domy” są związane z wieloma zjawiskami i procesami, które z kolei są ściśle związane ze zmianami społeczno-ekonomicznymi zachodzącymi w okresie transformacji ustrojowej i które przejawiają się w licznych zmianach przestrzennych i funkcjonalnych. Należy traktować te wzajemne relacje jako złożony proces, który charakteryzuje się dużą dynamiką. W tym miejscu trzeba wspomnieć o prowadzonych w latach 2001–2003 w Czechach badaniach finansowanych przez Agencję Grantową Republiki Czeskiej nr 403/01/0726, które będą obejmować:

- strukturę właścicieli „drugich domów” po zmianach zapoczątkowanych w 1990 r.;
- zmiany w korzystaniu z „drugich domów” z uwzględnieniem modeli spędzania wolnego czasu przez różne grupy społeczne;
- powstawanie nowych „drugich domów”, przekształcania miejscowości letniskowych w ramach procesu suburbanizacji i odzwierciedlenie tego zjawiska w planach zagospodarowania przestrzennego oraz strategiach rozwoju regionalnego;
- badanie „drugich domów” jako czynnika rozwoju lub bariery w rozwoju regionalnym oraz rozwoju funkcjonalnym konkretnych obszarów;
- badanie „drugich domów” jako przeszkody w rozwoju innych funkcji turystycznych;
- badanie „drugich domów” jako czynnika hamującego suburbanizację i rozwój funkcji mieszkaniowej;
- badanie zróżnicowania regionalnego w rozmieszczeniu „drugich domów”, wyznaczenie zasięgu oddziaływania turystyczno-rekreacyjnego, poddanie analizie i typologia aglomeracji będących ośrodkami centralnymi stref oddziaływania turystyczno-rekreacyjnego o różnej intensywności zagospodarowania rekreacyjnego;
- określenie wpływu „drugich domów” na gospodarkę lokalną, rozwój infrastruktury i usług;

- typology of recreational localities,
- results from questionnaire surveys in the Prague hinterland (FIALOVÁ 1992, 2000a, b, c),
- development of second housing in the Czech Republic,
- second housing in the Hostomice Region (VÁGNER 1995, 1999),
- second Housing in the Lower Kocába Region (Fialová & Vágner),
- problems of the census registration of individual holiday homes (KUČERA 1992),
- recreational commuting (Procházka) etc.

The societal and economic transformation in the 1990s changed the factors influencing second housing. That is why we consider second housing topics very up-to-date, not only from the research point of view (transformation of settlement function, behaviour of the owners under new conditions), but also from the point of view of applied surveys (housing market relations, changes in strategic planning, environmental effects).

Second housing is associated with many phenomena and processes that have been strongly influenced by the socio-economic changes in the transformation period and their effects on space and its various functions. It should be studied as a complex interrelated process, with great specificity and dynamism. In our project No. 403/01/0726 backed by the Grant Agency of the Czech Republic for 2001 (with possible extension to 2003), we would like to pay attention especially to the following topics:

- the structure of second home owners in the changes after 1990;
- changes in second home usage in the framework of the model for the spending of leisure-time of different social groups,
- the building of new second homes, the transformation of second homes and localities as a part of an urbanisation process and its effects on strategic planning and regional development strategies;
- second housing as a stimulus for and limit to regional development of functionally specific regions;

- relacje między „drugimi domami” a systemem podatkowym;

- znaczenie wypoczynku w „drugich domach” w perspektywie zachowania aktualnego stanu sieci osadniczej, traktowanie „drugich domów” jako czynnika kształtującego krajobraz, zbadanie ich związków z środowiskiem przyrodniczym, ekologiczne i estetyczne aspekty zjawiska;

- dojazdy do regionów o znaczeniu rekreacyjnym, badanie potoków rekreacyjnych jako jednej z form potoków migracyjnych;

- obliczenie współczynników określających liczbę wypoczywających do liczby mieszkańców danej miejscowości i potraktowanie ich jako mierników rozwoju zjawiska „drugich domów” oraz mierników określających wpływ „drugich domów” na środowisko przyrodnicze.

2. CELE BADAWCZE

I. „Drugie domy” w strefie oddziaływania wybranych aglomeracji Czech. Geneza zjawiska, stan obecny, perspektywy.

a) początki zjawiska „drugich domów” i analiza jego rozprzestrzeniania się w strefach podmiejskich i na obszarach modelowych (powiaty i części powiatów Czeskie Budziejowice, Czeski Krumlow, Pilzno-północ, Rokycany, Liberec, Czeska Lipa, Jeseník, Frydek Mistek, Brno-wieś itd.), ze szczególnym zwróceniem uwagi na rozwój zjawiska w okresach 1945–1970, 1970–1989 i po 1989 r.;

b) przedstawienie dla różnych przedziałów czasowych na mapach w liczbach bezwzględnych i względnych zjawiska „drugich domów” w układzie jednostek katastralnych, w przypadku obszarów modelowych wykorzystanie dla tego celu GIS;

c) wyznaczenie stref zasięgu rekreacyjnego poprzez analizę miejsca zamieszkania właścicieli „drugich domów”, wydzielenie regionów i miejscowości letniskowych, typologia miejscowości z „drugimi domami”;

d) badania kwestionariuszowe wg formularza opracowanego i zastosowanego wcześniej przez zespół badawczy z Uniwersytetu Karola, którymi będzie objęte ok. 10% właścicieli „drugich domów” w wybranych losowo miejscowościach letniskowych;

- second housing as a barrier to the development of other tourist functions,

- second housing as a factor in the urbanising of the countryside and new permanent housing,

- regional differentiation in second home distribution, delimitation of the recreational hinterland and analyses of settlement and hinterland types with different recreational intensities,

- second housing effects on the local economy and the development of the infrastructure and service sector,

- second homes and the tax system,

- the importance of holiday homes for conserving settlements and stabilising housing,

- second housing as a contributor to the appearance of the landscape, ecological and aesthetic effects,

- recreation commuting in regions with specific recreational functions, recreational flows as a supplement to migration flows,

- relations between local residents and those using second homes as a stimulus for second housing development, its exploitation and relation to the natural environment.

2. OBJECTIVES

I. Second housing in the hinterland of selected agglomerations in the Czech Republic. Genesis, present state and prospects:

a) the historic context of second housing and analyses of time-space diffusion in the conurbation hinterlands and in model regions (districts and subdistricts: Č. Budějovice, Č. Krumlov, Plzeň-sever, Rokycany, Liberec, Č. Lípa, Jeseník, Frýdek-Místek, Brno-venkov etc.) with focus on differing developments in the periods 1945–1970, 1970–1989, after 1989;

b) systematic cartographic representation of absolute and relative data on second housing at the cadastre unit level, GIS for analyses and syntheses of selected features at the most detailed level;

e) badania kwestionariuszowe prowadzone w różnych regionach kraju:

- analiza porównawcza otrzymanych wyników,
- analiza z uwzględnieniem różnych kategorii respondentów,

- analiza porównawcza z wynikami uzyskanymi wcześniej dla Pragi;

f) trendy związane z wykorzystywaniem „drugich domów” w latach dziewięćdziesiątych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w zachowaniach turystycznych i w stylu życia mieszkańców poszczególnych regionów; porównanie ruchliwości rekreacyjnej respondentów należących do różnych grup wiekowych i mających różne cele życiowe;

g) badania kwestionariuszowe będą prowadzone przez poszczególne katedry geografii na uniwersytetach i jednostki geograficzne na uczelniach pedagogicznych; badania terenowe będą prowadzone przez studentów w ramach praktyk; w pracach będą również uczestniczyć już wyszkoleni absolwenci studiów licencjackich (głównie studenci studiów magisterskich), wszystko to pozwoli obniżyć koszty prowadzenia badań.

II. Poza badaniami terenowymi zespół badawczy będzie zajmować się analizą czynników mających wpływ na zmiany w funkcjach rekreacyjnych na wybranych obszarach modelowych. Powinny one objąć przede wszystkim następujące zagadnienia:

a) traktowanie przekształcania się „drugich domów” (i miejscowości letniskowych) w miejsca stałego zamieszkania jako części procesu suburbanizacji i jednego z aspektów rozwoju gospodarczego; określenie wpływu stanu obecnego i przyszłych zmian w liczbie „drugich domów” na stan środowiska przyrodniczego w miejscowościach rekreacyjnych i w ich najbliższym otoczeniu;

b) „drugie domy” jako czynnik ograniczający rozwój funkcji mieszkaniowej i jako bariera dla rozwoju innych form turystyki i aktywności wypoczynkowej;

c) aspekty przestrzenne związane z posiadaniem „drugiego domu”, relacje zachodzące między ich użytkownikami a miejscową ludnością;

d) analiza stref zasięgu rekreacyjnego z punktu widzenia innych rodzajów turystyki i wypoczynku, ich związków z „drugimi domami” (ograniczających, obojętnych, wspomagających, wzajemnych korzyści, mieszanych itp.);

e) relacje zachodzące między właścicielami „drugich domów” a miejscowymi władzami i organami samorządowymi;

c) delimitation of the recreational hinterland of conurbations on the basis of second home owners. Specific regions and localities, typology of second home localities in the Czech Republic;

d) a survey on the basis of the questionnaire from Charles University, Prague – a sample of about 10% of owners, a random selection in 3–4 periods during 2001 in selected localities;

e) questionnaire survey results for different Czech regions, comparing with each other according to different categories of respondents with results from earlier surveys in the Prague hinterland;

f) trends in second home use in the 1990s against a background of changes in tourism and lifestyle regionally. Comparison of recreational mobility between different generations and differing attitudes to life;

g) surveys will be organized with departments of geography and pedagogy, field observation will be done with the assistance of students in the framework of compulsory research practice, use of educated and qualified students (master's degree mainly) partly saves costs on surveys.

II. Besides the field surveys all research workers will analyse main factors affecting and changing recreational functions in model regions. These analyses will give focus on the following:

a) evaluation of transformation of second homes (and all recreational localities) to residential function as a part of the urbanisation of the countryside process, economic development, influences at the state and perspectives of natural environment of recreational localities and their hinterland;

b) second homes as a limit for residential function development and a barrier for development of other tourist forms and activities;

c) analyses of the second homes owners from the point of view of their relations to the space, relations between second homes users and residents;

f) analiza rozwoju funkcji rekreacyjnej w zespołach ogrodów pracowniczych na obszarach aglomeracji miejskich i w ich strefie podmiejskiej.

III. Zjawisko „drugich domów” w Czechach i jego zmiany w latach dziewięćdziesiątych. Porównanie z krajami rozwiniętymi. Struktura „drugich domów” i ich miejsce w gospodarce turystycznej Czech oraz innych państw. Czy „drugie domy” w Czechach mają swoją specyfikę i czy różnią się w istotny sposób od modelu turystyki i wypoczynku w krajach Unii Europejskiej? Wykorzystywanie „drugich domów” do działalności gospodarczej związanej z drobną przedsiębiorczością.

IV. Specyfika „drugich domów” w regionach modelowych i miejscowościach letniskowych objętych badaniami prowadzonymi przez Uniwersytet Południowoczeski w Czeskich Budziejowicach, Uniwersytet Jana E. Purkyňa w Usti nad Łabą, politechnikę w Libercu, Uniwersytet Jana Masaryka w Brnie, Uniwersytet Jana Palackého w Ołomuńcu i Uniwersytet Ostrawski.

V. Ocena potencjału rekreacyjnego Czech na poziomie jednostek katastralnych, wyznaczenie regionów, z uwzględnieniem różnej struktury rodzajów turystyki oraz znaczenia zjawiska „drugich domów”.

3. PODSTAWOWE HIPOTEZY

1. Mimo znacznych zmian społeczno-ekonomicznych, jakie zaszły w latach dziewięćdziesiątych posiadanie i użytkowanie „drugiego domu” jest nadal w Czechach istotnym zjawiskiem społecznym. Jednocześnie dają się zauważyć zmiany w funkcjach „drugich domów”, w sposobach ich wykorzystywania, modelu wypoczywania w nich.

2. „Drugie domy” są istotnym czynnikiem rozwoju innych rodzajów turystyki i aktywności wypoczynkowej.

3. „Drugie domy” mogą być etapem wyjściowym w procesie przekształcania się miejsca wypoczynku w miejsce trwałego zamieszkania, aczkolwiek z drugiej strony mogą być również czynnikiem ograniczającym rozwój w strefach podmiejskich nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową.

4. Potencjał rekreacyjny środowiska jest różny w zależności od regionu; jego ocena i dalsza analiza będą prowadzone przy użyciu różnych metod badawczych.

d) analyses of the hinterland area from the point of view of other forms of tourism and recreation, relations to second housing (limitative, neutral, supportive, symbiosis mixed etc.);

e) relations between second homes owners and local authorities and self-government bodies;

f) analyses of diffusion of recreational function of garden localities at the territory of cities, agglomeration and hinterland of selected cities, number of second homes, garden houses and localities and models of recreational activities.

III. Second housing in the Czech Republic and changes in the 1990s. Comparison with developed countries. Structure of second housing and its place within tourism sector in the Czech Republic and foreign countries. Has the specificity of second housing in the Czech Republic survived or is the structure of tourism and leisure-time spending approaching that of EU countries? The use of second homes for entrepreneurial activities

IV. Specifics of second housing in different regions and localities researched by collaborators (South Bohemian University České Budějovice, West Bohemian University Plzeň, Jan Evangelista Purkyně University Ústí n. L., the Technical University Liberec, Masaryk University Brno, Palacký University Olomouc, Ostrava University).

V. Evaluation of recreational potential of the Czech landscape at the cadastre unit level, delimitation of regions on the basis of different forms of tourism and importance of second housing.

3. BASIC HYPOTHESES

1. Despite great socio-economic changes in the 1990s ownership and the use of second homes still has a high and stable value in the CR. Nevertheless transformation of the function of second homes, changes in intensity and periodicity of use and in types of activities have arisen.

4. METODY

W celu osiągnięcia podanych wyżej celów w trakcie badań obejmujących całe Czechy będą wykorzystywane różne metody inwentaryzacji i kartowania „drugich domów” i innych zjawisk z nimi związanych, ich analizy oraz syntezy. W przypadku wybranych regionów (stref podmiejskich niektórych aglomeracji) będzie użyta metoda pogłębianej analizy, a na obszarach modelowych będą prowadzone badania kwestionariuszowe. Bardzo istotną kwestią jest ścisła współpraca między poszczególnymi ośrodkami badawczymi, gdyż wyniki prowadzonych przez nie badań pozwolą wykazać różne tendencje w zjawisku „drugich domów” w poszczególnych regionach Czech.

Dla wszystkich jednostek katastralnych będą wykonane mapy potencjału rekreacyjnego oraz mapy jego wykorzystania. Wspomniane mapy będą sporządzone dzięki informacjom zebranych w bazach danych dotyczących użytkowania ziemi w jednostkach katastralnych, które są w posiadaniu Katedry Geografii Społecznej i Rozwoju Regionalnego w Pradze (zostały one założone w ramach projektu badawczego dotyczącego długookresowych zmian w użytkowaniu ziemi w Republice Czeskiej, jaki został zrealizowany w latach 1995–1997). Przy wykonywaniu powyższych map będą wykorzystane techniki GIS, dzięki którym będzie można porównać dane dotyczące struktury użytkowania ziemi z danymi dotyczącymi „drugich domów” (pochodzącymi ze spisu powszechnego z 1991 r. i bieżącej ewidencji prowadzonej przez urzędy katastralne).

Kolejną metodą badawczą będzie przeprowadzenie wspomnianych wcześniej badań kwestionariuszowych. Zostanie nimi objęta próba 10% wylosowana spośród właścicieli „drugich domów” w wybranych miejscowościach letniskowych. Otrzymane odpowiedzi będą poddane analizie ilościowej z wykorzystaniem programu SPSS, a ostateczne wyniki dla poszczególnych miejscowości będą wzajemnie porównywane. Badaniom kwestionariuszowym będzie towarzyszyć szczegółowa analiza wybranych miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem typu osiedli rekreacyjnych do jakiego zostały one zakwalifikowane.

Istotną metodą badawczą będzie przeprowadzenie wywiadów z przedstawicielami miejscowych władz w celu ustalenia wielkości dochodów budżetów lokalnych z tytułu występowania na danym obszarze „drugich domów”. Dla uzyskania tego ro-

2. Second housing can be a trigger for the development of other forms and activities of tourism.

3. Second homes can be a source for a transformation to a residential function, however, it can also limit the development of new residential zones in such areas.

4. Recreational landscape potential is different region by region and different methods can be used to evaluate and analyse it.

4. METHODS

More methods for mapping, analysis and synthesis of second housing and associated processes in the whole territory of the Czech Republic will be used. Deeper analyses will be done in selected regions (hinterlands of some conurbations) and detailed field surveys in model areas. Cooperation with regional universities seems to be very important to ascertain different trends in second housing in different parts of the Czech Republic.

A map of recreational potential and map of the intensity of exploitation of that potential will be drawn at the cadastre unit level. Both outputs will use the extant databases on land-use structure in cadastre units that was compiled with the Department of Social Geography and Regional Development in Prague recently (a project on the long-term trends of development and prospects for land-use in the CR 1995–1997). The process will use GIS which will be made possible with contemporary databases on land-use structure and will be complemented with the characteristics of second homes (Census 1991 with a later list from the Cadastre Office).

The next method is a field survey using an adjusted questionnaire. The survey should cover 10 % of second homes owners in selected settlements. The results will be analysed with first and second stage classification with the use of an SPSS programme, results in different localities will be compared with each other. The field

dzaju informacji będzie również przeprowadzona ankieta z właścicielami „drugich domów”. Zakładamy, że na tym etapie badań konieczna będzie ścisła współpraca z instytucjami finansowymi (urzędami podatkowymi).

Najnowsze dane dotyczące posiadania „drugiego domu” będą pochodzić ze spisu powszechnego przeprowadzonego 1.03.2001 r. (Dziennik Ustaw 156/199). W związku z tym kolejnym problemem będzie poddanie analizie zmian w liczbie i rozmieszczeniu „drugich domów” oraz w ich posiadaniu przez gospodarstwa domowe w układzie regionalnym dla całych Czech.

Przewidywane jest również posłużenie się metodami badawczymi i skorzystanie z wyników badań prowadzonych w czasie wspomnianych wcześniej studiów nad użytkowaniem ziemi, tzn. porównanie danych o zmianach w strukturze użytkowania ziemi w regionach o dużym znaczeniu rekreacyjnym z danymi będącymi w posiadaniu Czeskiego Urzędu Geodezji i Katastralnego.

Jak już wspomniano, w badaniach terenowych będą również brać udział studenci geografii prowadzący badania w różnych regionach, co pozwoli zakwalifikować poddane analizie miejscowości do różnych grup typologicznych (wydzielonych na podstawie kryteriów funkcjonalnych, fizjonomicznych, historycznych). Wiedzę ogólną i szczegółową będą oni otrzymywać podczas specjalnie organizowanych seminariów, wycieczek, praktyk terenowych oraz w trakcie zajęć kameralnych z użyciem technik GIS. Rezultaty badań prowadzonych w skali lokalnej i regionalnej będą przedstawiane w formie prac seminaryjnych, licencjackich i magisterskich.

W związku z posługiwaniem się metodami i technikami stosowanymi w naukach społecznych przewidywana jest ścisła współpraca z pracownikami Instytutu Socjologii Czeskiej Akademii Nauk.

Analiza dokumentacji związanej z planowaniem przestrzennym i strategiami rozwoju pozwoli wybrać regiony o dominującej lub współwystępującej funkcji wynikającej z obecności na ich obszarze „drugich domów”. Na terenach podmiejskich wybranych aglomeracji będą prowadzone badania w celu określenia przyszłego zasięgu stref rekreacyjnych związanych z „drugimi domami”, stref przejściowych oraz stref, w których występowanie „drugich domów” może stwarzać poważne problemy. Doświadczenie wskazuje, że w wielu rejonach mają miejsce zmiany w wykorzystaniu

survey will be complemented with an analysis of recreational localities based on a prepared typology of specific recreational functions of settlements and localities.

An important method for revealing the financial contribution from second housing for local budgets will be interviews with representatives of local self-government. Also a simple brief questionnaire attached regularly to the annual paying-slip for paying taxes should be used. Thus cooperation with financial offices is presupposed.

New data on households who have holiday homes should be obtained from the results from Census held 1-3-2001 (158/199 Digest). Explanation of the changes in number and distribution of second homes and the varying frequency of households in different regions having a holiday home is another key task.

Also the use of methods and results from surveys in land-use research, e.g. development comparison of land-use structure changes in recreational regions etc and also comparison with data of the Czech Surveying and Cadastre Office are offered.

A wide cooperation with students of geography from different regions in field surveys, classifying of localities into the prepared typology (functional, morphologic, historic), through questionnaire surveys is presumed. Students will be able to apply general methods and knowledge in practice through seminars, excursions, field practice, GIS elaboration. Local or partly regional results should be presented in seminars, or in bachelor or master's theses.

With regard to use of sociological methods and approaches, discussions with experts from the *Sociological Institute of the Czech Academy of Science* are considered necessary.

Analysis of strategic planning documentation and strategic plans will make it possible to specify regions with dominant and mixed second homes function. Zones of prospective recreation could be delimited in the hinterland of selected conurbations, transition zones and problematic second home zones delimited, too. The attractive-

rekreacyjnym środowiska – polegają one na przekształcaniu dotychczasowych „drugich domów” w obiekty stałego zamieszkania, co ma miejsce na obszarach o dobrej dostępności komunikacyjnej, albo na zmianach w dotychczasowym wykorzystaniu rolniczym przestrzeni wiejskiej (zalesianie, zwiększanie powierzchni łąk), które sprowadzają się do upowszechniania się wśród dotychczasowych rolników działalności pozarolniczej oraz do przekształcania terenów produkcyjnych w tereny o innych funkcjach.

Współpraca z władzami lokalnymi i regionalnymi powinna dostarczyć wiele informacji, które pozwolą określić tendencje dotyczące innych form turystyki. Dane te powinny dotyczyć możliwości zwiększenia pojemności bazy noclegowej, rozwoju bazy żywieniowej oraz handlu i rzemiosła. Przedmiotem badań będą również możliwości rozwoju sieci transportowej i infrastruktury technicznej oraz zmiany w użytkowaniu ziemi na terenach rekreacyjnych.

Częścią integralną projektu będzie dokumentacja fotograficzna ukazująca zmiany w kształcie architektonicznym „drugich domów” oraz w morfologii osiedli letniskowych, jak również przemiany w funkcjach nie tylko obiektów rekreacyjnych, ale również całych obszarów wiejskich i podmiejskich.

ness of the natural environment in many localities will be changing continuously – either due to reconstruction of houses for residential functions in highly accessible localities or because of changes in agriculture (afforestation or an increase in land under grass) with an increase in the non-productive activities of farmers and changes in the productive function of the agricultural landscape.

Cooperation with local and regional authorities should help greatly in obtaining data and revealing trends in other forms of tourism, e.g. the development of capacity in tourist facilities, improvements in catering facilities, other forms of retailing and the craft sector. Developments of transport networks, infrastructure and changes in land-use in recreational areas should be discussed, too.

Photo documentation should be an integral part of the project, giving evidence about development in the morphology of differing second homes and localities but also about functional changes not only of houses but the rural and urbanising landscape.

Tłumaczenie z języka angielskiego
Andrzej Kowalczyk

BIBLIOGRAFIA – BIBLIOGRAPHY

- BIČÍK I., 1996, *Statute and Perspectives of Secondary Lodging in the Surroundings of Prague*, „Acta Universitatis Rerum Naturalium Comenianae”, nr 37, s. 181–188.
- BIČÍK I., 1998, *Druhé bydlení v zázemí Prahy*, „Geografické rozhledy”, nr 5, 97–98, s. 145–146.
- BIČÍK I. i in., 2001, *Druhé bydlení v Česku*, UK PpF KS-GRR.
- BIČÍK I., FIALOVÁ D., 1997, *Second Homes: Case Study Kocába Region*, „Acta Universitatis Carolinae Geographica”, XXXII Suppl., s. 247–255.
- BIČÍK I. i in., 2001, *Druhé bydlení v Česku*, Přírodovědecká fakulta UK Praha, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
- FIALOVÁ D., 1992, *Současný stav a perspektivy rekreačních lokalit v tísňém zázemí Prahy*, diplomová práce, PpF UK Praha.
- FIALOVÁ D., 2000, *Transformace druhého bydlení (v zázemí Prahy)*, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, dizertační práce.
- FIALOVÁ D., 2000a, *Transformace druhého bydlení (v zázemí Prahy)*, disertační práce, UK PpF KS-GRR.
- FIALOVÁ D., 2000b, *Druhé bydlení a jeho vztah k periferní oblasti*, „Geografie-Sborník ČGS”, č. 1, 106, s. 36–47.
- FIALOVÁ D., 2000c, *Druhé bydlení – nedílná součást našeho venkova*, „Geografické rozhledy”, no. 4, 9, s. 92–93.
- GARDAVSKÝ V., 1986, *Ke geografii rekreace*, [w:] Sborník referátů 6. semináře „Rekreace a volný čas”, Znojmo, s. 1–4.
- HÄGERSTRAND T., 1967, *Innovation Diffusion as a Spatial Process*, University of Chicago.
- KOSTROWICKA A., 1997, *Evolution of the Significance and Role of Tourism in Post-Industrial Societies*, „Acta Universitatis Carolinae Geographica”, XXXII Suppl., Karolinum Praha, s. 343–348.
- KOWALCZYK A., 1994, *Geograficzno-społeczne zjawiska „drugich domów”*, UW, Warszawa.
- KOWALCZYK A., 1998, *Geografia turystyki*, Wyd. UŁ, Łódź.

- KUČERA M., 1992, *Rekreační objekty v České republice*, „Statistika“, nr 8–9, s. 337–347.
- OTRUBOVÁ E., 1996, *Objekty individuálnej rekreácie na Slovensku v roku 1991*, „Acta Universitatis Rerum Naturalium Comeniae“, nr 39, s. 181–189.
- VÁGNER J., 1995, *Druhé bydlení v zázemí hlavního města Prahy – region Berounsko a Hostomicko*, [w:] *Změny v prostoru geograficzej w warunkach transformacji społeczno-ekonomicznej (na przykładzie obszarów wiejskich)*, UW, Warszawa, s. 149–153.
- VYSTOUPIL J., 1981, *Geografické problémy (krátkodobé) rekreace v ĚSR*, kandidátská disertační práce, GÚ ČSAV Brno.